

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. №435–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
3. Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 р. № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>

УДК 340.1

Грубінко А. В.

*д.і.н., проф., професор кафедри теорії
права та конституціоналізму,
Західноукраїнський національний університет*

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Проблема підвищення культури професійної діяльності сучасного фахівця-правника не може бути вирішена лише в межах предметного навчання суто правознавчих дисциплін. Необхідним є спеціальний навчальний курс, спрямований на вивчення теорії, методів, прийомів формування та реалізації стандартів етичної поведінки фахівців-практиків в їх професійній діяльності, яким є навчальна дисципліна “Етичні стандарти правничої професії”. Метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти здатності ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування, здатності розвивати та утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника та доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

Вивчення проблем етики в правовому аспекті є надзвичайно актуальним, адже в кожній сфері діяльності юриста сьогодні етична підготовка є обов'язковою. До завдань вивчення вчення вказаної дисципліни у закладах вищої освіти входять:

- удосконалення здатності застосовувати отримані теоретичні знання та практичні навички щодо розуміння сутності фундаментальних європейських, і як їх складової – національних правових цінностей у професійній діяльності юриста, здатності використовувати, утверджувати і розвивати в професійній діяльності такі правові цінності як свободу, справедливість, рівність, демократію, правопорядок, законність, верховенство права тощо, вирішувати питання про їх застосування у правозастосовчій діяльності;

- розвивати здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного і функціонального з'ясування змісту норм права,

спираючись на правові цінності та керуючись етико-професійними стандартами діяльності юриста;

- виробляти вміння утвердження і дотримання етичних стандартів юридичної діяльності, стандартів професійної незалежності як із правової, так і з морально-етичної позиції, вміння використання морально-етичних норм та правил поведінки у конкретних життєвих та службових ситуаціях

- оволодіти навиками оцінки своїх вчинків та вчинків оточуючих з позицій норм професійної етики та моралі;

- здатністю до поведінки у колективі та з громадянами відповідно до норм професійного етикету;

- досягнути високого рівня морального виховання і самовиховання, ділового спілкування керівників і підлеглих, міжособистісних відносин між колегами;

- здобути можливість аналізувати соціально значимі проблеми і процеси з позиції морально-етичних цінностей та норм, здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією;

- сформувати здатність виявляти складні правові проблеми, виважено і аргументовано дискутувати (як з фахівцями, так і нефахівцями) щодо різних шляхів їхнього вирішення та пропонувати власні обґрунтовані варіанти для їх розв'язання, визначати законні способи та форми прийняття рішень щодо морально-етичних проблем у професійній діяльності;

- набути здатності доносити ідеї, зміст проблем, аргументувати варіанти їх вирішення, давати юридичну та морально-етичну оцінку фактам порушень норм професійної етики.

Досвід кількарічного викладання дисципліни "Етичні стандарти правничої процесії" на юридичному факультеті Західноукраїнського національного університету, яка читається для студентів освітнього рівня "Магістр" спеціальності "Право", а також в цьому контексті підготовки студентів до складання ЄДКІ, засвідчує наявність таких основних проблем в її вивченні.

- недостатній рівень належної мотивації вивчення проблем морально-етичного змісту практики правовідносин;

- недостатній рівень інтегрованості етико-правових знань в комплекс юридичних галузевих дисциплін;

- потреба поглибленого вивчення міжнародно-правового виміру етичних стандартів діяльності правників в контексті інтеграції правової системи України в європейський та світовий правовий простір;

- необхідність особливої уваги до проблематики морально-етичних засад функціонування юридичної практики в умовах війни;

- недооцінка етичного виміру дотримання інформаційної гігієни та її правового регулювання;

- впровадження норм нещодавно прийнятого Закону України "Про академічну доброчесність";

- не сформовані належним чином моральні засади та механізми правового регулювання використання штучного інтелекту (ШІ) в правовій освіті, науці та практичній юридичній діяльності;

Як наслідок вказаних проблем спостерігається певне ігнорування студентами питань етичних стандартів правничої діяльності у процесі

складання ЄДКІ, що безумовно впливає на результати складання екзамену як в частині розв'язування завдань даного блоку питань, так і рівня складання завдань екзамену загалом.

У цьому контексті викладання вказаної дисципліни має такі перспективи:

- діяльність юристів в умовах війни набуває особливої актуальності, а її морально-етичний вимір став інтегральною частиною та навіть основою такої діяльності;
- відбувається об'єктивне зростання ролі норм і процедур міжнародного гуманітарного права, міграційного права, міжнародного кримінального права;
- наявна проблема інформаційної гігієни та її правове регулювання, яке неможливе без дотримання морально-етичних норм і стандартів поведінки членів суспільства та соціальних інститутів;
- прийнятий Верховною Радою України в грудні 2025 року Закон України "Про академічну доброчесність" піднімає на новий рівень проблематику морально-етичних засад функціонування системи наукової та освітньої діяльності в Україні, що, зрештою, абсолютно відповідає нормам і стандартам провідних зарубіжних держав;
- у зв'язку з цим набуває особливої актуальності комплексне вивчення зарубіжного досвіду застосування етики в юридичній практичній діяльності;
- потреба подальшого врегулювання питання використання можливостей штучного інтелекту в юридичній практиці на правовій освітньо-науковій діяльності створює юристам велике поле для професійної діяльності, а необхідність вивчення етичних стандартів застосування ШІ-технологій у цьому контексті є очевидним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Етика правника: збірка тез доповідей і повідомлень учасників круглого столу (21 листопада 2019 р.) / за ред. Т. Б. Вільчик, Я. О. Ковальової. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 307 с.
2. Лозовой В. О., Петришин О. В. Професійна етика юриста. Х.: Право, 2004. 176 с.
3. Закон України "Про академічну доброчесність" від 18 грудня 2025 року № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>